

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 67.

Torsdagen den 19 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial n:o 121, angående statsregleringen för år 1905; och biföll kammaren därvid hvad utskottet i *punkterna 1:o) — 8:o)* af berörda memorial hemställt.

Efter föredragning af *punkten 9:o)* begärdes ordet af

Herr Bergström, som yttrade: Herr talman! Herr Hedin har i andra punkten af denna sin motion föreslagit, att en specificerad redogörelse för disposition af besparingar skulle till hvarje Riksdag afgifvas för föregående år tillsammans med statsverkspropositionen. Herr Hedins framställning i denna del har af statsutskottet blifvit afstyrkt med den motiveringen, att utskottet icke funne den ifrågasatta särskilda redogörelsen vara af behovvet påkallad. Statsutskottet har i det afseendet hänvisat till ett föregående yttrande af statsutskottet, nämligen vid 1892 års riksdag, då samme motionär väckt en likartad motion. Uti detta, i utskottets föreliggande memorial återgifna, yttrande af 1892 års statsutskott erinras bland annat, att — herr talman, jag skulle önska, att kammarledamöterna verkligen uppmärksammade detta, ty det är ju af en viss vikt, att Riksdagen får veta, hur man behandlar de uppkomna besparingarna — i detta yttrande af 1892 års statsutskott erinras, säger jag, bland annat, att »ingen anvisning kan ske utan Kungl. Maj:ts i statsrådet därom fattade beslut, hvilket genom de i statsrådet förda protokoll blifver konstitutionsutskottet meddeladt». Det är dessa sista ord: »hvilket genom de i statsrådet förda protokoll blifver konstitutionsutskottet meddeladt», på hvilka jag härmed vill fästa uppmärksamheten. Detta utskottsmemorial, som nu ligger framför oss, är dateradt den 17 maj 1904. Den 14 maj 1904, d. v. s. i lördags, blef här i kammaren, under decharge-debatten, den upplysning lämnad, att i ett af våra statsdepartement, nämligen sjöförvarsdepartementet, har under det gångna

året, på en enda dag och under en enda punkt af statsrådsprotokollet, på ett bräde anvisats öfver 230,000 kronor utaf besparingarna på femte hufvudtiteln, utan att dock sagda protokoll lämnar någon upplysning ens om den summa, som hade anvisats, och än mindre innehåller någon specifikation af de olika ändamål, för hvilka anvisningarna utfärdats. Under sådana förhållanden är det onekligen rätt märkligt, att statsutskottet tre dagar efter det denna upplysning lämnats kunnat upprepa dessa ord af 1892 års statsutskott.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, ehuru jag å andra sidan icke yrkar på att de af statsutskottet anförda ord, hvilka jag nu vändt mig emot, skola uteslutas ur dess memorial; de må gärna stå där och äfven komma in i den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t såsom en erinran från Riksdagens sida, hur det i dessa frågor borde vara. Men Andra Kammaren bör å sin sida veta, att det icke är som det borde vara med protokollsföringen i de ärenden, som skola inför Konungen föredragas, åtminstone icke i de ärenden, som tillhöra detta departements — sjöförvarsdepartementets — föredragning.

Hvad nu själfva detta af herr Hedin å bane bragta spörsmål rörande besparingars användande angår i dess helhet, är jag häri af samma uppfattning som motionären, eller att de gamla bestämmelser, som här år efter år af Riksdagen upprepas, icke äro tillfyllestgörande för nuvarande förhållanden, och att således en revision af dessa bestämmelser verkligen är af behovet påkallad. Och jag tillåter mig här återupprepa den hänvändelse, som jag i början af riksdagen, vid remissen af statsverkspropositionen, gjorde till Riksdagens herrar revisorer, nämligen att de ville taga denna fråga i allvarligt öfvervägande och söka utarbета ett väl genomtänkt förslag i ärendet, att föreläggas en kommande Riksdag.

Häruti instämde herrar *Jansson* i Djursåtra och *Ernst Carlson*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Om ändrad
lydelse af §§
14, 15, 45 och
48 regerings-
formen.

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 14, 15, 45 och 48 regeringsformen.

Till konstitutionsutskottets behandling hade öfverlämnats en inom Andra Kammaren af herr *A. Hedin* väckt motion, n:o 272, hvari motionären hemställt:

1:o) att Riksdagen måtte till hvilande antaga den ändringen af 45 § regeringsformen, att ur densamma uteslötes ordet *civilt*.

2:o) att § 14 regeringsformen måtte erhålla följande lydelse: *Om ändrad lydelse af §§ 14, 15, 45 och 48 regeringsformen.*
 Konungen utnämner i statsrådet en högste befälhafvare öfver krigsmakten till lands och en högste befälhafvare öfver krigsmakten till sjöss.

3:o) att följande förslag till ändring af 15 § regeringsformen måtte till hvilande antagas:

Kommandomål, hvarmed förstås sådana enkla militäriska mål, som icke efter grundlagen höra till föredragning i statsrådet, icke leda till stiftande af nya, icke till ändring, förklaring eller rubbning af gällande lagar och allmänna ekonomiska förfatningar, eller uti dispositionen af allmänna medel, afgöras af Konungen i närvaro af statsministern, försvarsdepartementens chefer, öfverbefälhafvarne för landförsvaret och för sjöförsvaret samt chefen för finansdepartementet, på föredragning af den bland försvarsdepartementens chefer, till hvars departement ärendet hör.

4:o) att Riksdagen ville till hvilande antaga följande tillägg till 48 § regeringsformen:

— dock må officerare i tjänst hvarken kunna till sådan beställning nämnas, ej heller eljest till hoftjänstgöring användas.

Utskottet hemställde, att herr Hedins förevarande motion, i hvad den afsåge ändrad lydelse af:

1:o) § 45 regeringsformen,

2:o) § 14 regeringsformen,

3:o) § 15 regeringsformen,

4:o) § 48 regeringsformen,

icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

vid *punkten 1:o*):

af herrar *Bergström* och *Nydal* beträffande utskottets motivering;

vid *punkten 2:o*):

af herrar *Bergström* och *Nydal* beträffande utskottets motivering; samt

vid *punkten 4:o*):

af herrar *Bergström*, *Johnsson* i Bollnäs, *Nydal* och *Broström*, hvilka föreslagit, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af 48 § regeringsformen:

§ 48.

Konungens hof står under Dess enskilda styrelse; kunnande Han häruti förordna som Honom godt synes. Alla beställningar

Om ändrad vid Sitt hof må Konungen efter behag tillsätta och därifrån aflydelse af §§ sätta, dock att till krigsmakten hörande officer i tjänst, med lön å 14, 15, 45 och regemente eller kår, icke kan till sådan beställning nämnas eller 48 regerings- till något slags hoftjänstgöring användas; och formen.
(Forts.)

af herr *Darin*.

Sedan utskottets under *punkten 1:o*) gjorda hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag har icke något yrkaude att göra och vill icke yttra mig om motionens verkliga innebörd, men jag anser mig böra protestera mot vissa uttryck, som förekomma i motionen, såsom icke tillståndiga. Och om motionären vore här och kunde svara, så skulle jag göra det mera fullständigt och ingående. Nu kan det vara nog med hvad jag redan sagt.

I detta anförande instämde herrar *Hammar skjöld, Trolle, Svensson* i *Skyllberg* och *Nilsson* i *Skärhus*.

Ytterligare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2:o) och 3:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *punkten 4:o)*, som härefter föredrogs, yttrade:

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Då Andra Kammaren vid 1901 års riksdag med stor majoritet har antagit ett grundlagsändringsförslag i denna del, af precis samma lydelse, som här finnes föreslaget i en af mig samt herrar *Johnsson, Nydal* och *Broström* afgifven reservation, och då Andra Kammaren så nyligen som i fjol, i samband med frågan om ändrade beföringsgrunder vid armén, har enhälligt uttalat sig mot förening af militärtjänst och hoftjänst, tillåter jag mig, herr talman, att, under hänvisning till dessa omständigheter och utan vidare motivering, yrka bifall till den af mig nyss onämnda reservationen.

Med herr Bergström förenade sig herrar *Nydal, Broström, Johansson* i *Jönköping* och *Eriksson* i *Lindebult*.

Friherre Barnekow: Herr talman! Angående denna fråga vill jag göra kammaren uppmärksam på, att, enligt min uppfattning, i närvarande stund finnas endast tvenne armens officerare,

som tjänstgöra såsom kammarherrar, den ene hos H. M. Drottningen, den andre hos H. K. H. Kronprinsen. Hvad den hos Kronprinsen tjänstgörande kammarherren angår, så blef han redan för många år tillbaka utsedd till kammarherre, och hvad den hos Drottningen tjänstgörande kammarherren beträffar, så har han visserligen på senare tider blifvit utsedd till kammarherre, men dock innan kammarens uttalande skett. Det är således antagligt, att Konungen har tagit i betraktande Andra Kammarens uttalade önskan, att icke någon militärperson må innehafva hoftjänst, ehuru han icke velat afskeda dem, som redan blifvit till kammarherrar utnämnda.

*Om ändrad
lydelse af §§
14, 15, 45 och
48 regerings-
formen.
(Forts.)*

Hvad åter angår adjutanten hos H. M. Konungen, så tager jag för gifvet, att H. M. Konungen såsom arméns högste befälhafvare bör hafva samma rätt som högre befälhafvare i allmänhet inom armén och således äga rätt att hafva en adjutant kommanderad vid hofvet.

På dessa af mig här angifna skäl anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren har ansett, att det icke skulle vara skäl att nu vidtaga någon ändring i 48 §, enär det för närvarande är endast tvenne officerare, som innehafva både militärtjänst och hoftjänst, och att Konungen således fästat afseende vid Andra Kammarens i frågan gjorda uttalanden. Jag tror emellertid, att dessa af friherre Barnekow anförda skäl för afslag å motionen tvärtom tala för bifall till densamma. Om det skulle inträffa, att Konungen skulle begagna sin rätt i detta hänseende i någon större utsträckning, och Riksdagen då skulle nödgas för sin del antaga en ändring i förevarande paragraf, till förebyggande af det missnöje, som otvifvelaktigt, med anledning af sådana dubbla tjänstebefattningars inrättande, gifvetvis af flera skäl måste uppstå, så kan ett sådant Riksdagens beslut uppfattas såsom riktadt mot Konungen. Så kan däremot icke vara förhållandet, om Riksdagen nu besluter en ändring, ty vår nuvarande Konung har ju begagnat sig af denna utnämningssätt i ringa omfattning. Det riktigaste är att vidtaga lagändringar i tid, medan ännu missbruk icke förekomma i någon afsevärd utsträckning, då ju alltid kan befaras, att missbruk i en framtid kunna komma att äga rum. Den i öfrigt genom grundlag stadgade grundsats, att icke någon må innehafva mera än en tjänst, lärers få anses vara förenlig med det allmännas bästa. Jag anser således, att motionen bör bifallas, och ber jag få erinra kammaren, att kammaren förut antagit ett förslag till ändring af 48 §, ordagrant lika med det af reservanterna föreslagna. Jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till den af herr Bergström m. fl. afgifna reservationen.

Om ändrad
lydelse af §§
14, 15, 45 och
48 rege-
rings-
formen.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de där-
under gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på
bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall
i stället till den af herr Bergström med flere vid förevarande
punkt afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra
propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering be-
gärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och an-
logs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets
hemställan i fjärde punkten af utskottets förevarande utlåtande
n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda
hemställan bifallit den af herr Bergström m. fl. vid denna punkt
avgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 87 ja, men 92 nej; och hade kam-
maren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr
Bergström med flere vid förevarande punkt afgifna reservationen.

§ 3.

Om ändrad
lydelse af §§
37 och 75
riksdags-
ordningen.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutions-
utskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner om änd-
rad lydelse af §§ 37 och 75 riksdagsordningen.

Uti en från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hän-
visad motion, n:o 14, hade herr *G. Lindgren* i Islingby hemställt,
att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grund-
lagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af
§ 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 75.

1. Vid val iakttages, att namnsedlarna, så framt de skola
blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och
fria såväl från tvetydighet i anseende till personernas namn som
från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som

vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall, därest minst en tiondel af kammarens ledamöter senast vid det sammanträde, då tid för valet utsättes, därom gör framställning, förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnas antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarna öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarna först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklarar personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkning af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar, de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

Härjämte hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 274, hvilken jämväl blifvit till utskottet öfverlämnad, herr *J. Ericsson* i Vallsta föreslagit, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse i § 37 mom. 1 och § 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima Riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett be-

*Om ändrad
lydelse af §§
37 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse af §§
37 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

villningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugu, statsutskottet af tjugufyra, bevillningsutskottet af tjugu, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanställande beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskottet anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria från såväl tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnes antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarne öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarne först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkningen af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

Utskottet hemställde:

1:o) att herr Lindgrens motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att icke heller herr Ericssons i Vallsta motion måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Om ändrad
lydelse af §§
37 och 75
riksdags-
ordningen
(Forts..)

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservation af herrar friherre *Barnekow*, *Bergström*, af *Callerholm*, *Johnsson* i Bollnäs, *Nydal*, *Andersson* i Jhrstorp, *Jansson* i Djursåtra, *Broström*, *Trolle* och *von Schéele*, hvilka ansett, att konstitutionsutskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 37: 1 och § 75 riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevilningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugofyra, bevilningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanställande beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnes antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarne öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning,

Om ändrad
lydelse af §§
37 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarne först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkningen af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar, de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medest lottning.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Friherre Barnekow, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Att länge uppehålla sig vid denna fråga anser jag icke vara skäl, så mycket mera, som efter all sannolikhet Första Kammaren kommer att afslå densamma. Men då jag i likhet med andra af denna kammars ledamöter reserverat mig mot utskottets hemställan, ber jag att få yttra några ord i denna fråga. Det förvånar mig på det högsta, att Första Kammaren, som i går med 93 röster uttalade sig för proportionella val till Andra Kammaren, icke kan vara med om proportionella val till utskott, hvilka dock i allt fall böra vara mycket lättare att verkställa än proportionella val till Andra Kammaren. En del af de skäl, hvarför Första Kammaren icke kunnat vara med om detta, angifves af utskottet sålunda: »Dessutom kan enligt utskottets förmenande icke med fog påstås, att under de senare åren något majoritetsförtryck vid utskottsval inom Riksdagen gjort sig gällande, utan torde benägenhet från majoritetspartiers sida i allmänhet visats att tillmötesgå andra partiers billiga anspråk på att i sin mån blifva representerade i vederbörande utskott.» Här säger Första Kammaren, att något majoritetsförtryck icke skulle förekomma. Jag vill hemställa till kammaren, huru härmed förhåller sig i afseende å Riksdagens främsta utskott, konstitutionsutskottet. Där tillåter Första Kammaren icke någon af minoriteten att taga plats; vidare tillåter icke Första Kammaren någon enda af minoriteten att taga plats i bevillningsutskottet, som dock skall behandla alla skattefrågor. Jag hemställer, om icke detta kan

kallas majoritetsförtryck. Men mina herrar, människorna äro sig alla lika däri, att de icke vilja släppa makten ifrån sig; däruti äro de lika, antingen de äro ledamöter af Första eller Andra Kammaren. Nu finnes en bestämd gifven majoritet i Första Kammaren, därför vill den icke släppa ifrån sig makten och gifva rätt åt minoriteten. Och huru var det i Andra Kammaren, när där fanns en kompakt majoritet. Då ville icke denna majoritet gå in på proportionella val, den ville icke släppa ifrån sig makten. Nu, då maktställningen börjar fördela sig lika mellan olika partier, först nu har Andra Kammaren kommit på den tanken, att proportionella val till utskotten kunna vara lämpliga.

Jag vill icke längre upptaga kammaren, utan anhåller om bifall till den af mig m. fl. ledamöter från Andra Kammaren afgifna reservation.

Herr *Ernst Carlson* instämde häruti.

Vidare förekom ej. Efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner biföll kammaren den af friherre Barnekow med flere vid förevarande utlåtande fogade reservationen.

§ 4.

Slutligen föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om ändringar i § 13 mom. 1, § 15 och § 20 riksdagsordningen; och

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om bestridande i visst fall af kostnaden för vägunderhåll med medel ur väggkassa.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,46 f. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m. enligt därom utfärdadt anslag.

In fidem

Herman Palmgren.

Torsdagen den 19 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från *statsutskottet*:

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statsverkets räkning af Trollhätte kanalverk m. m.,

n:o 168, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter sadelmakaren Johan Fredrik Killander från Skärstad i Östergötlands län,

n:o 169, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående medgifvande för under bildning varande Luleå järnverksaktiebolag att för visst fall erhålla malm från grufvor i Gellivare socken af Norrbottens län, och

n:o 170, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af förbättrad aflöning under år 1904 åt den vid tullkammaren i Riksgränsen anställda personal;

från *sammansatta stats- och lagutskottet*:

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning i fråga om löneförhöjning för småskolelärarinnor m. m.,

n:o 163, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående användande för visst ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter,

n:o 164, angående uttagningen till tjänstgöring af icke vapenföra värnpliktige,

n:o 165, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af 23 § i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för ut-

vidgning af riks försäkringsanstaltens och postsparbankens verksamhet, och

n:o 166, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t dels med begäran om framläggande af förslag till lag angående gemensamhetsskogar för kommuner, korporationer och enskilde, dels ock i fråga om viss ändring i förordningen angående skogsvårdsstyrelser den 24 juli 1903; samt

från *konstitutionsutskottet*:

n:o 176, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 39 och 41 regeringsformen.

§ 2.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar;

statsutskottets memorial:

n:o 122, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 123, angående öfverlämnande till Kungl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 124, angående den nya riksstaten; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 46, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7,16 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Fredagen den 20 maj.

Kl. 12 p. d.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända:
konstitutionsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar;

statsutskottets memorial:

n:o 122, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 123, angående öfverlämnande till Kungl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 124, angående den nya riksstaten; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 46, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

§ 3.

Härefter anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 40, angående dispositionen af besparingarna under hufvudtitlarne,

n:o 41, angående statsregleringen,

n:o 42, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster,

n:o 43, angående kreditivsummorna,

n:o 44, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor,

n:o 45, angående val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret,

n:o 46, angående lagbestämmelser i syfte att hjulringar & arbetsåkdon skola hafva viss fastställd bredd,

n:o 47, angående ändring af 47 och 48 §§ landstingsförordningen,

n:o 48, rörande förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel,

n:o 49, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning,

n:o 50, om förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge,

n:o 51, angående lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgad,

n:o 52, angående stämpelafgiften för friherre T. G. E. Gyllenkroks fång af fideikommissegendomen Svenstorp, och

n:o 53, angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

§ 4.

Slutligen föredrogos och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från *statsutskottet*:

n:o 132, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret,

n:o 133, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförvarsdepartementet;

n:o 134, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet,

n:o 135, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet,

n:o 136, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet,

- n:o 167, angående beräkning af statsverkets inkomster,
n:o 178, angående statsregleringen för år 1905 och sättet för
anvisande af vissa anslagsbelopp,
n:o 179, angående upprättadt nytt reglemente för riksgälds-
kontoret, och
n:o 180, med öfverlämnande af ny riksstat;
från *konstitutionsutskottet*:
n:o 175, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10
till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen;
samt
från *bevillningsutskottet*:
n:o 177, angående bevilning af fast egendom samt af inkomst.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,22 på dagen
för att åter sammanträda kl. 8 e. m. enligt därom utfärdadt anslag.

In fidem

Herman Palmgren.

Fredagen den 20 maj.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare ingenjör J. H.
G. Fredholm från och med den 18 maj 1904 är sängliggande
sjuk och på grund däraf varit hindrad att infinna sig i Riksdagen;
intygar härmed

Stockholm ²⁰/₅ 04

Henry Kempff.

Leg. läkare.

§ 2.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 54, angående lag om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen,

n:o 55, angående ändringar i gällande vattenrättslagstiftning,

n:o 56, angående lag om ändrad lydelse af 8 kap. 25 § strafflagen,

n:o 57, angående utredning och förslag till afhjälpande af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.,

n:o 58, rörande förordning angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter,

n:o 59, angående ändring af § 8 tulltaxeunderrättelserna, dels ock gällande taratariff,

n:o 60, angående en inkomstskatt för år 1905,

n:o 61, angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning,

n:o 62, angående bestämmelserna rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge,

n:o 63, rörande viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften,

n:o 64, angående dels förändrad lydelse af 33 § bevillningsförordningen, dels ock ändrade föreskrifter rörande bevillning för inkomst af kanalanläggning och järnvägsdrift,

n:o 65, angående lag om samäganderätt, lag om ändrad lydelse af 94 § skiftesstadgan samt lag om ändrad lydelse af 29 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring,

n:o 66, angående ändringar i gällande sjöfartslagstiftning,

n:o 67, rörande lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande,

n:o 68, angående löneförhöjning för småskolelärarinnor m. m.,

n:o 69, dels angående förslag till lag om förordnande af rättegångsbiträde åt häktad, dels ock angående användande för visst

ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter,

n:o 70, angående uttagning till tjänstgöring af icke vapenföre värnpliktige,

n:o 71, angående dels ändrad lydelse af 23 § i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, dels kostnaderna för utvidgning af riksförsäkringsanstaltens och postsparbankens verksamhet,

n:o 72, rörande lag angående gemensamhetskogor för kommuner, korporationer och enskilde,

n:o 73, angående upphörande af Öfver Selö pastorats i Strängnäs stift prebendeegenskap,

n:o 74, angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löne- och pensionsreglering för de vid dem anställda lärare,

n:o 75, angående löne- och pensionsreglering för folkskoleseminarierna samt stat för folkskoleseminariet i Strängnäs m. m.,

n:o 76, angående löne- och pensionsreglering för högre lärarinneseminariet,

n:o 77, angående förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen,

n:o 78, angående ändrad lydelse af §§ 39 och 41 regeringsformen,

n:o 79, angående beviljning af fast egendom samt af inkomst,

n:o 80, i afseende å statsregleringen och rörande de med statsverket gemenskap ägande ämnen,

n:o 81, angående beredande af lönedel för anläggning af vissa interurbana telefonledningar,

n:o 82, angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende i afseende å lokala telefontät,

n:o 83, angående anslag till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar,

n:o 84, angående anslag till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee,

n:o 85, angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Trollhätte kanalverk m. m., och

n:o 86, angående beredande åt riksgäldskontoret af kassa-reserver i utlandet.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 8,37 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Lördagen den 21 maj.

Kl. 1/2 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att kammaren ville besluta att åt de ledamöter af denna kammare, som äro representanter för Stockholms stad, jämte öfriga möjligen kvarvarande ledamöter af kammaren lämna i uppdrag att justera de kammarens protokoll, som nu vid riksdagens afslutning äro ojusterade.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 3.

Kammarens ledamöter, hvilka af Kungl. Maj:t blifvit kallade att denna dag efter bevestad gudstjänst infinna sig å rikssalen, där riksdagen komme att afslutas, afgingo nu till Styrkyrkan för att åhöra riksdagspredikan. Efter gudstjänstens slut begåfvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, där jämväl Första Kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att å Kungl. Maj:ts vägnar afsluta riksdagen.

Sedan häruppå kamrarnes undersåttliga vörndnad och välönskingar blifvit af herrar talmän framförda samt herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläst riksdagsbeslutet, förklarade hans excellens herr statsministern riksdagen vara afslutad.

Efter det herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog herr talmannen afsked af kammarens ledamöter med följande ord: Mina herrar! Afslutadt är nu detta års riksmöte, slutadt är för denna gång vårt gemensamma arbete. Öfver det utförda arbetets värde tillkommer det icke oss och allra minst mig att döma, men så mycket kan dock tryggt sägas därom, att tanken på och omsorgen för vårt lands och folks bästa varit den ledande och drifvande kraften däri. Och om också arbetet icke i allt ledt till positiva resultat, torde det dock icke hafva varit gagnlöst, då säkerligen i många fall det skall hafva beredt jordmånen för kommande, förnyade säden, som därigenom lättare skola spira upp och gifva skörd.

För det kraftiga stöd, som jag vid utförandet af mitt ansvarsfulla värf fått äga i edert tillitsfulla förtroende, känner jag mig djupt tacksam. Och jag ber att till kammarens samtliga ärade ledamöter få uttala min varma och hjärtliga tack för all den välvilja och vänskap, som under denna riksdag liksom tillförene blifvit mig visad.

I det jag vördsamt anhåller, att I, mina herrar, villen behålla mig i vänlig hågkomst, tillönskar jag eder alla frid och glädje i hemmen, till hvilka I nu vänden åter, samt lycka och framgång i edra dagliga värf.

Mina herrar! Sannolikt är detta sista gången, Riksdagen varit samlad i denna byggnad, där den i nära fyra decennier haft sitt hemvist. Lockande kunde det därför vara att i denna stund kasta en återblick på dess verksamhet under denna långa tid, men i flera hänseenden är icke tillfället därför rätt lämpligt. Det torde också vara nog att erinra om den storartade utveckling, som vårt land under denna tid nått, såväl på det andliga som på det materiella området. Och då denna utveckling näppeligen kunnat äga rum utan Riksdagens kraftiga medverkan, framgår däraf klart och tydligt, att dess verksamhet varit god och lyckosam. Må därför vår sista handling, då vi stå i begrepp att för alltid lämna detta rum, vara den att till all god gäfvas gifvare frambära ur djupet af våra hjärtan en ödmjuk och innerlig tacksägelse för all den välsignelse, han skänkt det utförda arbetet, och en bön därom, att han alltjämt måtte hålla sin skyddande hand öfver oss alla. Gud bevara konungen och fosterlandet!

Härpå svarade herr Lothigius: Herr talman! Då vi nu stå färdiga att åtskiljas, får jag å samtliga kammarens närvarande och

frånvarande ledamöters vägnar betyga Eder, herr talman, vår lifliga erkänsla för den utmärkta skicklighet, hvarmed Ni under det nu gångna riksmötet liksom tillförene ledt kammarens förhandlingar, och vår stora tacksamhet för det oförtrutna arbete och den ihärdiga möda, Ni därvid nedlagt. Särskildt hembära vi Eder vårt varma tack för den synnerliga vänlighet och välvilja, som från Eder kommit oss alla och enhvar till del, och utbedja vi oss, herr talman, att fortfarande få vara i eder välvilliga hågkomst inneslutna.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter afskedshälsningar och åtskildes.

In fidem

Herman Palmgren.

Lördagen den 28 maj.

Kl. 3 e. m.

Sedan Andra Kammaren genom beslut den 21 innevarande månad åt representanterna för Stockholms stad samt dem af kammarens öfriga ledamöter, som efter riksdagens afslutande befunne sig kvar i hufvudstaden, uppdragit justeringen af de kammarens protokoll, hvilka vid riksdagens afslutande återstode ojusterade, hade tillkännagifvande om att nämnda justering komme att denna dag kl. 3 e. m. försiggå i kammarens kanslilokal blifvit vederbörligen utfärdadt; och tillstädeskommo nu på utsatt tid följande kammarens ledamöter:

herr J. E. von Krusenstjerna,
» S. G. von Friesen,
» C. Wallis,
» E. O. V. Wavrinsky,
» D. K. Bergström,
» J. J. Byström,
» K. A. Staaff,
» K. H. Branting,
» M. F. Nyström,

friherre G. J. De Geer,
herr V. L. Moll,
» E. A. Lindblad,
» J. Widén,
» Ernst Carlson och
» O. H. Ström.

Protokollen för den 15, den 16, den 17, den 18, den 19, den 20 och den 21 maj upplästes och blefvo af tillstädesvarande herrar ledamöter godkända, hvarefter sammanträdet upplöstes.

In fidem

Herman Palmgren.